

**Anna Kwiatkowska, 2013. Sztuka na miarę,
czyli dwa światy bohaterów E.M. Forstera
(Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu
Warmińsko-Mazurskiego)**

**Krzysztof Fordoński
Lingwistyczna Szkoła Wyższa, Warszawa**

Książka Anny Kwiatkowskiej stanowi cenny i nowatorski wkład w studia nad twórczością angielskiego pisarza Edwarda Morgana Forstera (1879–1970). Jest to pierwsze tak obszerne opracowanie krytyczne prozy Forstera opublikowane w Polsce i pierwsza książka o twórczości tego pisarza dostępna w języku polskim. W znacznym stopniu wzbogaca naszą wiedzę o literaturze angielskiej pierwszej dekady XX wieku, przybliża polskiemu czytelnikowi aktualny stan badań nad wybranym przez autorkę fragmentem twórczości pisarza, publikowanych prawie wyłącznie w języku angielskim. Zarówno wybrany temat, miejsce i funkcja sztuk pięknych w prozie Forstera, jak i jego wnikliwe potraktowanie sprawiają, iż książka zdecydowanie zasługuje na uwagę czytelnika.

Autorka podjęła się zadania przeanalizowania roli, jaką w twórczości Forstera (analizie poddane zostały wszystkie powieści, oprócz ostatniej *Drogi do Indii*) odgrywają sztuki piękne. O ile temat ten podejmowany był już wcześniej przez badaczy twórczości Forstera (ich poglądy zostały w książce szczegółowo przedstawione), o tyle nigdy wcześniej nie został on poddany równie szeroko zakrojonej i dogłębnie przeprowadzonej analizie, a dla właściwej oceny dorobku pisarza jest to kwestia szczególnie istotna. Autorka wielokrotnie dowodzi w swej książce, iż tytułowy problem dotychczas często traktowany był powierzchownie, a w niektórych przypadkach obowiązujących obecnie poglądów badaczy nie da się obronić.

Autorka wychodzi od przedstawienia miejsca Forstera w historii literatury angielskiej – miejsca osobnego, pomiędzy literaturami wiktoriańską i edwardiańską, a modernizmem. Omawia również obowiązujące w czasie, gdy powstały analizowane powieści, poglądy zarówno na narracje, jak i na miejsce sztuk pięknych w literaturze. Zwraca uwagę na publikacje samego Forstera dotyczące teorii literatury, zwłaszcza najbardziej znane (a wciąż nieprzełożone na język polski) *Aspects of the Novel* z roku 1927, a także jego bogatą twórczość eseistyczną, dotyczącą zwłaszcza muzyki poważnej.

Trzy rozdziały, na które podzielona jest książka, poświęcone są kolejno trzem sposobom podejścia do sztuki i uwzględnianiu jej obecności w życiu, jakie dostrzec można u bohaterów powieści Forstera. Rozdział pierwszy przedstawia postacie bohaterów powieści Forstera, które na różne sposoby błędzą w swej drodze do odkrycia sztuki. Zwykle przyczyną owego błędzenia jest bezkrytyczne podejście do powszechnych w społeczeństwie, w którym żyją, poglądów. Temat ten rozwija rozdział drugi, rozdział trzeci zaś zamyka książkę rozważaniami dotyczącymi wymiaru egzystencjalnego sztuki, możliwości życia w zgodzie ze sobą i ich obecności w powieściach Forstera.

Autorka na przedstawionych przykładach postaci i sytuacji pokazuje, jak omawiane zjawiska dotyczą bohaterów pochodzących z różnych grup społecznych, a także jak różnymi drogami dochodzą do obcowania ze sztukami pięknymi (najczęściej jest to muzyka, ale pojawia się również malarstwo i sztuki graficzne). Pokazuje także precyzję, z jaką pisarz osiąga swoje zamiary czy to przez odwołania do tekstów kulturowych i dzieł sztuki (istotne jest także to, iż autorka zdecydowała się na zamieszczenie ilustracji przedstawiających wspomniane w powieściach Forstera dzieła), czy to przez zabiegi językowe lub narracyjne. Wcześniejsze opracowania krytycznoliterackie poruszające kwestie obecności sztuki zostały starannie zaprezentowane w tekście książki, jednak Autorka nie ogranicza się do ich przywołania, ale często wchodzi w polemikę z cytowanymi badaczami, wykazując niejednokrotnie błędność czy ograniczenie ich poglądów. Ważnym punktem odniesienia jest również dla Autorki twórczość krytycznoliteracka samego Forstera.

Książka napisana jest bardzo sprawnym, żywym językiem, dzięki czemu mimo złożoności omawianego tematu jej treść została przedstawiona w sposób przystępny dla czytelnika. Autorka zwróciła uwagę na problem z dostępem do polskich przekładów utworów Forstera (trzeba się tu zgodzić z jej uwagą, że nieliczne jedynie nadają się do cytowania w pracach naukowych), teksty źródłowe są więc podawane w oryginale oraz w przekładzie. Trzeba tu zaznaczyć, że Forster należy do pisarzy „źle obecnych” w Polsce, mimo że jego twórczość jest relatywnie skromna ilościowo (z sześciu powieści

przełożono dotychczas cztery, z trzech zbiorów jedynie kilka pojedynczych opowiadań, żadnego tekstu krytycznoliterackiego), co autorka pośrednio potwierdza, zamieszczając bibliografię polską przekładów twórczości pisarza. Książka Anny Kwiatkowskiej powinna znaleźć odbiorców nie tylko wśród badaczy i studentów historii literatury angielskiej, ale również wśród osób zainteresowanych szerzej literaturą, jak i pograniczem literatury, estetyki i historii sztuki. Być może jej publikacja zwiększy nieco zainteresowanie mało u nas znanym, a z całą pewnością zasługującym na uwagę pisarzem.